

A „Horthy-korszak a Magyar Nemzeti Múzeum történeti kiállításában

Történelmi emlékek kiállítása a bemutatandó kor élményszerű megismertetését teszi lehetővé, a mindennapi élet tárgyai közvetlenebb bizonyítékai az adott kornak. Ám egy olyan időszakban, amikor a történelemhamisítás a politikai hatalom követelménye, különösen fontos történeti kiállítások rendezése, mert a tárgyak önmagukban bizonyítékai a bemutatandó kornak, eseményeknek, mert a tárgyak nem hazudnak, létük maga a valóság.

A Magyar Nemzeti Múzeumnak a honfoglalás 1100. évfordulójára készített, 1100 év történelmét idéző kiállítása kiemelkedő alkotások és a mindennapi élet használati tárgyai mellett a jelentős történelmi események fennmaradt tárgyi emlékeivel kívánta érzékeltetni a Kárpát-medence elmúlt 1100 évét a Magyar Királyság megalapításától (a honfoglalást és az azt követő évszázadot külön kiállítás mutatta be) 1990-ig. A kiállítás három részének megfelelően (a honfoglalástól a királyság megalapításáig, a 9-19. század, a 20. század) három alkalommal nyílt meg.

A 20. század legsúlyosabb korszaka a két világháború közötti alig több, mint két évtized, amit röviden, de találóan „Horthy-korszak“-nak is szokás mondani. A korszak kiemelt fontosságát, a tárgyszerű igényt különösen az indokolta, hogy ez a korszak volt a diktatúra támadásának, történelemhamisításának célpontja (érthető, mert belpolitikailag Horthy Miklós számolta fel a kommunista diktatúra bölcsőjének vallott 1919-es vörös terrort), így a Magyar Nemzeti Múzeum kutatóinak arra kellett vállalkozniuk, hogy elfogulatlanul, tárgyak igazmondásával próbálja meg bemutatni a történelmi valóságot; azt a valóságot, amelyet fél évszázad történelemhamisítása súlykolt a magyar társadalomba. Ennek keretében voltak – vannak – kiemelt pontok, amelyek érzékeltették e kor értékeit –és természetesen hibáit – érzékeltették a kor magyar társadalmát.

A tárgyalta kor elején elsőként rendezni kellett a Trianon-tépte, forradalom-szaggatta országot. A trianoni békediktátum elleni tiltakozás is állandóan jelen volt – hiszen mindenki még a néhány évvel ezelőtti Magyarország képe élt – és a kiigazításra irányuló politika mindvégig jellemezte a korszakot. Az ezzel kapcsolatos tárgyi emlékek (plakátok, zászlók, a Kárpát-medence nemzetiségeinek megoszlását mutató térkép, ezt az eszmét valló szervezetek jelvényei, stb.) azt bizonyítják, hogy ez a politika népakarat volt. (Ki ítélhette – és ki ítélheti – el ?) A rendezés Bethlen István miniszterelnök nevéhez fűződik, aki kitűnő realpolitikus volt. (Felvételi kérelem a Népszövetségbe, Bethlen-Peyer paktum, szilárd kormánypárt, a Felsőház visszaállítása, az ország gazdasági rendbetétele, a Magyar Nemzeti Bank létrehozása, stb.). Bethlen Istvánt és intézkedéseit számtalan tárgy és egy országházi körkép idézte.

A korszak oktatási és művelődési politikája két kiváló kultúrpolitikus – Klebelsberg Kunó és Hóman Bálint – nevéhez fűződik. „A magyar hazát ma elsősorban nem a kard, hanem a kultúra tartja meg és teheti ismét naggyá“ írta Klebelsberg. Iskolák százai (mintegy ötezer tanterem) alakultak, s olyan intézkedések születtek, amelyek kiterjedtek nem csak az ifjúság sokszínű és sokrétű oktatására, hanem az egészségügyére, művelésére, sportjára. A korszerű iskola- és művelődésügy eredménye lett a magyar tudományos és művészeti élet, a sporteredmények magas szintje. A nemzetközi tudományos kapcsolatokat erősítették a külföldön felállított magyar intézetek, magyar diákok és kezdő kutatók külföldi ösztöndíjai. A kiállítás iskola-, mozi- képekkel, oklevelekkel, érmekkel érzékeltette ezeket az eredményeket, egy elkülönített teremben pedig Nobel-díjasaink és egyéb nemzetközi díjasaink munkássága volt megismerhető. A kormány elismerését Corvin-lánc és –koszorú jelzi.

A korszak – nemzetközileg is jelentős – eredménye volt az 1938-as Eucharisztikus Világkongresszus. Az esemény hangsúlyozta Magyarország keresztény értékeit; a magyar püspöki kar és Pacelli bíboros (a későbbi XII. Pius pápa) megnyitója kimondta, hogy ezek az értékek elutasítják a szélsőségeket. (Hitler eltiltotta a német katolikusokat a résztvételtől.) A Világkongresszust nagyméretű tárlóban felállított oltár körül különböző nép- és egyenruha viseletbe öltöztetett bábuk képviselték. Ugyancsak jelentős ifjúsági találkozó volt a cserkész jamboree, kiemelve a cserkészletet, a magyar ifjúság keresztény, nemzetközi, mégis egyúttal nemzeti értékrendjét, amelyre országjövőt lehetett építeni. Ezt a szélsőségektől mentes értékrendet mutatja,

hogy a magyar főcserkész - gróf Teleki Pál, a későbbi miniszterelnök – elutasította a német Hitlerjugend és az olasz Battaga a cserkészzet jelentőségét. De mellettük megjelentek más ifjúsági és társadalmi szervezetek – MOVE, Levente, Turul, bajtársi egyesületek – jelvényei, igazolványai, Bajcsy-Zsilinszki Endrének adományozott Turul-plakett.

A kiállítás bemutatta a magyar társadalom életmódját, a mindennapi élet tárgyain keresztül, de érzékeltette a munkásság, a paraszti élet nehézségét is. Jelen volt a közbiztonság is: egy csendőregyenruha. A korszak vége felé még utoljára örömnépeket idézett a kiállítás: az 1938-1940 közötti részleges terület-visszacsatolásokat; a bevonuló magyar katonákat fogadó diadalkapú másolata, a visszacsatolási határozatok, képek.

A II. világháborút bemutató emlékek a „kényszerpályát“ mutatják. Teleki intézkedései következtében Magyarország még befogadta a lengyel és a zsidó menekülteket, de Teleki öngyilkossága a sikertelenséget jelezte. A becsület és az országmentés próbálkozását mutatta Kállay Miklós miniszterelnök és Nagybaconi Nagy Vilmos hadügyminiszter tevékenysége, de ismét sikertelenség a német pártfogást élvező Nyilaskeresztes Párt előtérbe kerülése, majd hatalomba juttatása. Az ország márciusi német megszállása az ország függetlenségének elvesztését jelentette, megkezdődhetett magyar állampolgárok üldözése, a zsidók deportálása. Plakátok egyenruhák, képek, SAS-behívó, „sárga csillag”, zsidó rabruha, svéd olatlomlevél, nyilaskeresztes tárgyak mutatták, bizonyították, hogy Magyarországon nem magyar irányítás, kormányzás volt. S a vég: 1944. október 15. Horthy Miklós kormányzót és családját a németek „védőőrizetbe” vették, Németországba szállították, ahol 1945 májusában amerikai fogságba került. Horthy Miklós szerepére jellemző, hogy a nürnbergi perben csak tanúként hallgatták ki.

A korszak vezető politikusaként Bethlen Istvánt, Klebelsberg Kunót, Hóman Bálintot, Gömbös Gyulát, Teleki Pált, Kállay Miklóst említettük, de felettük mindenkor ott állt Horthy Miklós kormányzó, aki valóban kormányozta az országot, ha néha kényszerpályán is. Végeredményben tehát valóban nevezhetjük „Horthy-korszak”-nak az 1920-1944 közötti időszakot, pontosabban 1944. március 15-ig.

Meggyőződésem, hogy a kiállítás a történelmi igazságot mutatta be a Horthy-korszak esetében is. Mint a kiállításért (is) felelős akkori főigazgató vállalom a kiállítást és az azt követő kritikát. Mert volt. Azt is elismerem, hogy egyes esetekben másként is lehetett volna eseményeket bemutatni, főleg, ha több hely lett volna. Éppen a kritizált anyagok miatt.

A kiállítás nem újkortörténeti, hanem 1000 évet bemutató. A királyság alapítása az intézményrendszerével együtt, az egész Árpád-kor, benne Szt. László, Könyves Kálmán, III. Béla, a tatárjárás és az azt követő újjáépítés egyetlen termet kapott. Ezt tekintve a 20. század nem kaphatott teremsorozatot. Ez lett volna aránytalan. A kritikák legtöbbje azonban politikai eredetű, a történelemhamisítás következményeként a Horthy-korszak elítélése. Néhány idézettel bizonyítható: „...hatalmas olajfelményeken tündököl Horthy, Bethlen, Klebelsberg, Gömbös nagysága...” A kiállítás „... bemutatja a vörösterrort, a fehérterrortól megfélemedezik, a vörösterror után rögtön a dicsőséges nemzeti újjászületés következik, a Horthy-korszak fölmagasztalása.” (Litván György, Mozgó Világ, 2003/8 10.) „A kiállítás a Horthy-korszak apológiáját nyújtja.” (Hajdú Tíbor, Litván György. MTA Történelemtudományi Bizottságának 1998. január 28-i vitája.) „...elfogadható-e, hogy egy államköltségen megvalósuló tárlat azt sugallja: „Csonka-Magyarország nem ország, Horthy-Magyarország mennyország?” „...az országot háborúba vívó rendszert egy állandó kiállítás mennybe emelje?” „...nem-nem-sohás, irredenta revíziós, diadalkapus anyagoknak tömege” „...elkerülhetetlen-e, hogy az ország legtekintélyesebb múzeumának állandó kiállítása az intézmény vezetőjének politikai nézeteit tükrözze.” (A miniszterhez írt levélből.) „...a trianonos, cserkésztes, eucharisztikus kiállítás...”

